

عنوان جلسه:

نشست شنبه‌ها "بازار سرمایه‌گذاری خارجی استان گیلان"، با سخنرانی سرکار خانم پورقلمبر، مدیر محترم شرکت کارگزاری امین سهم شعبه گیلان با موضوع معاملات آتی در بورس کالای ایران

زمان: روز شنبه مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۸

تهیه و تنظیم: مژگان بابایی

تعریف قراردادهای آتی:

قرارداد آتی قراردادی است که فروشنده بر اساس آن متعهد می‌شود در سررسید معین، مقدار معینی از کالای مشخص را به قیمتی که الان تعیین می‌کنند، بفروشد و در مقابل طرف دیگر قرارداد متعهد می‌شود آن کالا را با آن مشخصات خریداری کند. با توجه به موارد ذکر شده، نیاز به توضیح فرایندهای اجرایی و نحوه ورود به بازار قراردادهای آتی در شرکت بورس کالای ایران وجود دارد که در ادامه ذکر خواهد شد.

دریافت کد معاملات در صورتی که مشتری قبلاً اقدام به اخذ کد معاملاتی مشتقه جهت انجام سایر دارایی‌های پایه ننموده باشد، می‌تواند با مراجعه به یکی از شرکت‌های کارگزاری دارای مجوز معاملات قراردادهای مشتقه بورس کالا با ارائه مدارک زیر اقدام به دریافت کد نماید.

ارائه مدارک هویتی. تکمیل فرم‌های مربوطه. افتتاح حسابهای عملیاتی نزد یکی از بانک‌های عامل بانک سامان و بانک ملت (لیست اسامی شرکت‌های کارگزاری دارای مجوز معاملات مشتقه در سایت شرکت بورس کالای ایران به نشانی www.ime.co.ir در منوی ذینفعان در بخش کارگزاران و در زیربخش مجوزها، قابل مشاهده می‌باشد. شرایط لازم برای انجام معاملات برخط قراردادهای آتی

مشتریان حقیقی و حقوقی دارای کد معاملاتی قراردادهای مشتقه در شرکت بورس کالای ایران می‌توانند از طریق شرکت کارگزاری و با داشتن شرایط زیر، معاملات را به صورت آنلاین و از طریق کد معاملات برخط انجام دهند:

• داشتن حداقل ۱۸ سال سن.

• داشتن حداقل دیپلم

• ارائه مدارک مورد درخواست کارگزار

دوره‌های معاملاتی قراردادهای آتی:

دوره پیش‌گشایش: دوره پیش‌گشایش دوره ایست که در آن امکان ثبت، تغییر و حذف سفارش وجود دارد اما هیچ معامله‌ای انجام نمی‌شود. مدت این دوره ۳۰ دقیقه‌ی ابتدایی جلسه معاملاتی است.

حراج تک‌قیمتی: پس از دوره پیش‌گشایش، حراج تک‌قیمتی، جهت کشف یک نرخ برای اجرای سفارشات ثبت شده انجام می‌شود. در حراج تک‌قیمتی از بین قیمت‌های موجود در صف خرید و صف فروش که امکان انطباق با یکدیگر را دارند، قیمتی انتخاب می‌شود که براساس آن بیشترین حجم معاملات در بازار امکان پذیر باشد.

حراج پیوسته: پس از حراج تک‌قیمتی معاملات با حراج پیوسته ادامه می‌یابد. در حراج پیوسته سفارشات خرید و فروش به ترتیب، با اولویت قیمتی و سپس اولویت زمانی، برای مشتریان در صف خرید یا فروش قرار می‌گیرند. هر زمان قیمت خرید و فروش با یکدیگر تطبیق پابند (match شوند)، در همان زمان معامله انجام می‌گیرد. دوره پایانی: دوره‌ای است که بازار با آن پایان می‌یابد و طی آن ورود سفارش جدید و یا ابطال سفارشات امکان پذیر نمی‌باشد.

ورود سفارش و انجام معامله

پس از صدور کد معاملاتی مشتقه، مشتری مجاز به انجام فعالیت در بازار قراردادهای آتی می‌باشد که فرآیند انجام معاملات در قراردادهای آتی به صورت زیر است:

• واریز وجه تضمین اولیه به حساب عملیاتی. ارائه سفارش خرید و یا فروش به کارگزار مربوطه (یا از طریق سامانه آنلاین) و اتخاذ موقعیت تعهدی خرید یا فروش در بازار

و انجام معاملات روزانه بر روی موقعیت های معاملاتی اخذ شده در واقع مشتری می تواند تا زمان سررسید قرارداد به دفعات ، کالا را خرید و فروش کرده و با توجه به نرخهای روز عایدی کسب نماید. | با توجه به موارد گفته شده نیاز به توضیح برخی اصطلاحات رایج در بازار وجود دارد:

« موقعیت تعهدی خرید

اصطلاحاً گفته می شود کسی که قرارداد آتی را می خرد و خود را متعهد به خرید دارایی پایه بر اساس ضوابط بورس در تاریخ سررسید می نماید، موقعیت تعهدی خرید اخذ نموده است . موقعیت تعهدی خرید مشتری ، موقعیت باز محسوب شده و مشتری می تواند هر زمان قبل از سررسید با اخذ موقعیت معکوس (موقعیت فروش) اقدام به بستن موقعیت تعهدی خود نماید. شایان ذکر است طی دوره زمانی باز بودن موقعیت ، بر اساس قیمت تسویه در فرآیند تسویه پایان هر روز ، سود یا زیان به حساب وی لحاظ میگردد. برای اخذ موقعیت تعهدی خرید با توجه به وجود خاصیت اهرمی در قراردادهای آتی نیازی به پرداخت ارزش قرارداد نیست و مشتری می تواند با مبلغی در حدود ۱۰ الی ۲۰٪ ارزش قرارداد (تحت عنوان وجه تضمین اولیه)، معامله انجام دهد. به این مبلغ وجه تضمین اولیه گفته می شود که مبلغ آن توسط بورس تعیین و در تابلو معاملاتی قابل مشاهده می باشد. در صورتی که تا قبل از سررسید اقدام به بستن موقعیت خود نکند، ملزم به پرداخت ارزش کامل قرارداد و تحویل گرفتن دارایی پایه در سررسید خواهد بود. |

« موقعیت تعهدی فروش اصطلاحاً گفته می شود کسی که قرارداد آتی را می فروشد و خود را متعهد به فروش دارایی پایه بر اساس ضوابط بورس در تاریخ سررسید می نماید، موقعیت تعهدی فروش اخذ نموده است. موقعیت فروش نیز یک موقعیت باز محسوب می شود و تا زمان باز بودن موقعیت ، در پایان هر روز در فرآیند تسویه روزانه، بر اساس قیمت تسویه ، سود یا زیان به حساب وی لحاظ می گردد. برای اخذ موقعیت فروش نیازی به دارا بودن دارایی پایه در زمان اخذ موقعیت نیست و تنها با پرداخت وجه تضمین اولیه (۱۰٪ الی ۲۰٪ ارزش قرارداد)، مشتری می تواند موقعیت فروش اخذ نماید . در صورتی که تا قبل از سررسید با اخذ موقعیت معکوس (موقعیت خرید) اقدام به بستن موقعیت خود نکند، ملزم به تحویل دارایی پایه در سررسید خواهد بود.

« وجه تضمین اولیه مبلغی است که جهت تضمین ایفای تعهدات مشتریان برای ایجاد یک موقعیت تعهدی اخذ می شود. میزان وجه تضمین در مشخصات قرارداد آتی تعیین می شود. مبلغ تعیین شده برای وجه تضمین ثابت نبوده و متناسب با نوسانات قیمت قرارداد آتی دارایی پایه به صورت روزانه پایش می شود. بورس کالا در صورت تغییر مبلغ وجه تضمین، آن را ۲ روز کاری قبل از طریق سامانه های معاملاتی اعلام میکند. قبل از ثبت سفارش مشتری ، کارگزار می بایست از واریز وجه تضمین اولیه توسط مشتری، متناسب با قرارداد آتی اطمینان حاصل نمایند. وجه تضمین اولیه به ازای هر موقعیت هم جهت از مشتری دریافت می شود. بدین معنی که در معاملات یک نوع دارایی پایه ، برای اخذ هر موقعیت جدید خرید یا فروش (واریز مبلغ وجه تضمین برای هر موقعیت اجباری است مگر اینکه آن موقعیت در جهت پوشش موقعیت قبلی (یعنی غیر هم جهت با موقعیت قبلی و در نماد دیگر در همان دارایی پایه ولی با سررسید متفاوت باشد که در این صورت به ازای آن قرارداد وجه تضمین دریافت نمی شود. به عنوان مثال فرض کنید در بازار قرارداد آتی یک دارایی پایه دو نماد الف و ب (با سررسیدهای متفاوت وجود دارد. اگر مشتری یک موقعیت خرید در نماد الف داشته باشد و به ازای آن a ریال وجه تضمین پرداخت کرده باشد، برای اخذ یک موقعیت فروش در نماد ب نیازی به پرداخت وجه تضمین نیست. این تخفیف تا جایی ادامه میابد که تعداد موقعیت های غیر هم جهت در نمادهای مختلف در یک دارایی پایه با هم برابر باشند. حال اگر مشتری به جای یک موقعیت فروش ، دو موقعیت فروش در نماد ب اخذ می کرد، می بایست $2a$ ریال را به عنوان وجه تضمین تودیع کرده باشد.

« حداقل وجه تضمین اولیه و دریافت خطریه افزایش وجه تضمین حداقل مبلغی است که می بایست برای اخذ هر موقعیت هم جهت در حساب عملیاتی مشتری وجود داشته باشد که برابر است با ۷۰ | درصد مبلغ وجه تضمین اولیه. در صورتی که در اثر معاملات مشتری ، موجودی وی از ۷۰ درصد مبلغ وجه تضمین اولیه (متناسب با موقعیت های تعهدی وی) کمتر شود، اتاق پایاپای

برای آن مشتری اختطاریه افزایش وجه تضمین صادر می نماید. مشتری پس از دریافت اختطاریه افزایش وجه تضمین، تا یک ساعت پس از شروع جلسه معاملاتی روز کاری بعد فرصت دارد که موجودی حساب عملیاتی خود را تا سطح وجه تضمین اولیه

متناسب با تعداد موقعیت های تعهدی (باز) افزایش دهد یا متناسب با مبلغ موجودی، موقعیت های تعهدی بازی را که تعهدات آنها ایفا نشده است، ببندد. در صورتی که مشتری دارای اختطاریه موارد بالا را رعایت نکند، کارگزار وی موظف است متناسب با موجودی مشتری، موقعیت های مذکور را رأساً ببندد.

«اختطاریات کارگزار در خصوص وجه تضمین اولیه ممکن است علاوه بر وجوه تضمین اولیه تعیین شده توسط بورس، شرکت های کارگزاری بنا به صلاحدید و میزان ریسک موجود در بازار، برای مشتریان خود مقادیر مازادی تعیین کرده باشند که بر اساس آن مقادیر می توانند برای مشتریان خود اختطاریه صادر نماید و مشتری موظف به رعایت آن می باشد.

قیمت تسویه لحظه ای

بورس در حین جلسه معاملاتی و در ساعات مشخص اعلام شده، با قیمتی تحت عنوان قیمت تسویه لحظه ای، که بر اساس میانگین وزنی قیمت های معامله شده برای ۳۰٪ پایانی حجم معاملات منتهی به آن لحظه محاسبه خواهد شد، معاملات را تسویه می نماید و حداقل موجودی را برای ادامه جلسه معاملاتی برای مشتری لحاظ می کند.

در پایان هر روز معاملاتی، قیمتی تحت عنوان قیمت تسویه، به منظور به روز رسانی حساب های مشتریان توسط بورس اعلام می گردد. این قیمت برابر میانگین وزنی قیمت های معامله شده برای ۳۰٪ حجم معاملات منتهی به پایان جلسه معاملاتی خواهد بود. پس از اعلام قیمت تسویه روزانه، حساب عملیاتی کلیه مشتریانی که در طی جلسه معاملاتی اقدام به انجام معامله کرده اند یا همچنان موقعیت های تعهدی باز خود را نگه داشته اند، بر اساس تفاوت قیمت تسویه و قیمت معامله (حسب مورد) تعدیل می شود.

اصطلاحاً در قرارداد آتی، کالا یا آن دارایی که قرارداد آتی بر روی آن منتشر می شود را دارایی پایه می گویند. دارایی پایه ی این قرارداد آتی، پسته می باشد. مشخصات کیفی دقیق در بند ۱ مشخصات قرارداد مربوطه به صورت کامل بیان شده است. با توجه به اینکه در سررسید قرارداد پسته تحویلی به صورت گواهی سپرده کالایی خواهد بود، مشخصات کیفی کالای تحویلی دقیقاً مشابه مشخصات کیفی کالای موجود در انبارهای مربوط به گواهی سپرده پسته می باشد.

واحد قیمت و اندازه قرارداد:

سفارشات ثبت شده مشتریان که بر روی تابلو معاملات درج می شود بر مبنای ریال به ازای هر کیلوگرم پسته خواهد بود. یعنی قیمت سفارش هایی که در تابلو معاملاتی مشاهده می شود، قیمت یک کیلوگرم پسته می باشد.

حدنوسان قیمت روزانه

بازه تغییر قیمت در معاملات قراردادهای آتی پسته در هر روز معاملاتی حداکثر مثبت و منفی ۵ درصد (۵٪/+) نسبت به قیمت تسویه روز معاملاتی قبل می باشد. یعنی حد مجاز تغییرات قیمت سفارشات وارد شده توسط مشتریان، براساس مثبت و منفی ۵ درصد قیمت تسویه روز کاری قبل تعیین خواهد شد.

حداکثر حجم هر سفارش

حداکثر حجمی است که مشتری می تواند در یک سفارش خرید یا فروش) در سیستم معاملاتی وارد نماید. حداکثر حجم هر سفارش در قراردادهای آتی پسته ۲۵ قرارداد می باشد. بدین معنی که مشتری در هر سفارش می تواند حداکثر ۲۵ قرارداد (معادل ۲۵۰۰ کیلوگرم پسته را در سیستم ثبت کند.

سقف مجاز موقعیت های تعهدی باز

با نشان دهنده حداکثر تعداد موقعیت های تعهدی باز است که یک مشتری (حقیقی و حقوقی) می تواند داشته باشد. برای مثال مشتری حقیقی می تواند تا ۲۵۰ قرارداد را در هر نماد معاملاتی پسته اخذ نماید.

ساعات و روزهای انجام معامله

ساعات و روزهای انجام معامله در بورس توسط هیئت مدیره بورس تعیین و اعلام می شود. قراردادهای آتی پسته در قالب یک جلسه معاملاتی پیوسته در روزهای شنبه تا چهارشنبه از ساعت ۱۰ الی ۱۷ و پنجشنبه ها از ساعت ۱۰ الی ۱۶ می باشد.

مزایای انجام معاملات قراردادهای آتی پسته برای فعالان بازار

«اهرم مالی

یکی از مهمترین مزایای قرارداد آتی برای سرمایه گذاران در مقایسه با بازار نقدی وجود اهرم مالی است. معاملات قراردادهای آتی در برگیرنده ریسک بالایی بوده و به معامله گران فرصت به دست آوردن سود زیادی را می دهد. بدین معنی که سرمایه گذار با اندکی سرمایه قادر است دارائی زیادی را تحت کنترل خود درآورد و با پرداخت مبلغ ناچیزی از مبلغ کل ارزش یک کالا وارد یک قرارداد آتی شود.

« پوشش ریسک

پوشش ریسک به معنای اتخاذ موقعیتی در بازار است که هدف از آن حداقل نمودن یا از بین بردن ریسک ناشی از نوسانات و تغییرات قیمت است. در واقع سرمایه گذار می تواند، با ورود به قرارداد آتی، دارایی خود را به قیمتی مشخص در آینده به فروش رساند. در این صورت نوسانات بازار، تاثیری بر قیمت دارایی خریداری شده ، نخواهد داشت و سرمایه گذار این دارایی را در زمان آینده ، با قیمتی مشخص، به فروش خواهد رساند. فرض کنید کشاورزی قصد دارد تا برای سال آینده ۱۰۰ تن پسته تولید نماید.

برای فروش محصول در زمان برداشت دو حالت متصور است ؛ حالت اول اینکه کشاورز پسته خود را پرورش داده و در زمان برداشت به هر قیمتی که محصول را از وی خریدند به فروش برساند یا می تواند به قیمتی که در حال حاضر در نظر دارد، محصول خود را در آینده بفروشد. حالت دوم این امکان را به کشاورز میدهد تا قیمت فروش محصول خود را از حالا برای آینده تعیین کند. در نتیجه کشاورز می تواند با ورود به قرارداد آتی پسته، محصول خود را به قیمتی که مد نظر دارد، در آینده به فروش برساند و با این کار ریسک کاهش قیمت در زمان برداشت محصول را از بین ببرد.